

O stavi.

Vsakanjemu življenju priljubljen pravni posel je stava. Skromen pogovor, v katerem se izražajo različna mnenja, zabeli se naposled s stavo. To se vidi zanimivo in debata za navadno mizo bi se nikakor ne končala, ako bi se umetno ne zavrla s stavo. Tako staro in mlado, preprosti in omikani ljudje. Zakonodavec prejšnjega in sedanjega časa pa je skrbel, da ima tudi pravna stran stave zanimivo in izrazito lice. Vsaka stava naj ni po pravu veljavna, ampak izpolnjeni morajo biti poprej določeni pogoji. Tako nastane lepa kazuistika in nekaj te naj zberemo na podlogi avstrijskih zakonitih propisov za stavo.

Poštene in sicer dovoljene stave zavezujejo po §-u 1271. obč. drž. zak. le-toliko, kolikor pogojena cena ni samo obljubljena, nego tudi res dana ali pa položena. Stava sama na sebi, zgol v dogovoru, torej ne zavezuje. Toda, kar daš zaradi poštene in dovoljene stave, to ni „sine causa“ ali „ex injusta causa datum.“ Zares dane stave ni moči nazaj tirjati. To je prvo, kar piše navedeno določilo našega obč. drž. zakonika. Drugo pa je, da stava zavezuje tudi tedaj, kedar se je pogojena cena drugam položila. To se pravi, da tist, kdor stavo dobi, upravičen je tirjati ali, če treba, tožiti, da se njemu dá položena stavna cena. Tirja ali toži lahko tretjo osebo, kateri se je oddala stava. Tirjati ali tožiti sme pa tudi tistega, kdor je stavo izgubil, a je bil samovoljno vzel nazaj položeno stavo, ali mu jo je bila tretja oseba zopet nazaj dala proti pogodbi. Piše sicer § 1271. v zadnjem stavku: „Sodnim pôttem ni moči tirjati cene.“ In zaradi tega bi kdo mislil, da sodno tirjanje stave sploh ni dopustno, torej tudi tedaj ne, kedar se dosega položena stavna cena. Toda, če bi obveljalo to, kakšen pomen imej potem določba §-a 1271. v prvem stavku, rekše, da stava zavezuje, če se pogojena cena položi v roki tretje osebe? Drugi stavek §-a 1271. je torej tolma-

čiti takó, da ni tožbe, če je stavna cena zgol obljubljena, in ta stavek le potrjuje prvi stavek, a ne odpravlja ga.

Kakó je tedaj, ako stranka stranki takoj vroči pogojeno stavno ceno? Tudi tedaj je stavo smatrati za veljavno in zavezujočo. Cena je tu tistemu, kdor stavo dobi, uže naprej dana. Kdor pa stavo izgubi, mora prejeta ceno vrniti, drži ga „*condictio sine causa*.“

Kako pa, če le jedna stranka drugi dá naprej ali položi stavno ceno? Tu razlikuje Arndts dva slučaja. Če se je dogovorilo, da naj se tako zgodi, in če potem le jedna stranka dá ali položi pogojeno ceno, druga pa ne, tedaj piše Arndts, sme se reči, da nameravana stava še ni pravovezno nastala, tedaj sme dajatelj, četudi stavo izgubi, zahtevati dano nazaj. Češ, stranki sta imeli v mislih stavo, katera naj bi oba pogodnika jednako zavarovala po §-u 1271., ako je dobljena, in zavezana je hotela biti vsaka stranka, položivši stavno ceno, le toliko, kolikor je tudi njej zagotovljen dobiček, če zmaga. Ako pa kdo drugemu naprej dá stavno ceno, a se odreče, da bi tudi njemu sopogodnik dal pogojeno ceno, in če potem prejemnik stavo dobi, onda njegov sopogodnik ne more iz prejšnjega razloga tirjati danega nazaj, in prejemnik, kateri se brani vrniti, ima za se pomoč v besedilu §-a 1271.

Drugače je to vprašanje rešilo v praktičnem slučaji višje dež. sodišče Praško z odločbo z dne 26. julija 1860, št. 5440. Tožitelj Ivan K. bil je trdil, da je toženec Ivan R. bil leta 1829., a ne uže leta 1828, kakor je sam povedal, v vojake vzet. Oba sta o tem stavila 50 gld. in to vsoto je Ivan K. takoj dal Ivanu R. Pozneje pa, ko se je pokazalo, da je Ivan R. pravo trdil, zahteval je Ivan K. dano vsoto s tožbo nazaj, češ poleg drugega zato, ker je le on položil ceno, ne pa tudi toženec Ivan R. Ta je ugovarjal, da tožitelj ni silil, naj bi tudi on, toženec, položil 50 gld. Imenovano višje sodišče je sodilo, da tu ni pravovezne stave, češ obe stranki trdita, da je zgol tožitelj položil ceno stave v znesku 50 gld., ne pa tudi toženec, ker torej ni izpolnjen jeden izmed pogojev v §-u 1271. obč. drž. zak. za pravoveznost stave, češ ta določba zahteva v stavno zavezo sploh, a ne samo na strani izgubitelja, da se cena zares dá ali položi; protivna razlaga §-a 1271. zanika naravnost njegovo besedilo, zanika

tudi obče načelo, da namreč tedaj, kedar od gotovih dejanskih okolnostij zavisi po zakonu veljavnost gotove pogodbe, tist, kdor iz take pogodbe izvaja sebi pravice, mora dokazati, da je on sam izpolnil, kar zahteva zakon za pravoveljavni obstoj pogodbe, iz katere snuje svoje zahteve, če mu tega zakon izrecno ne odpušča.

Po Arndtsu zamenjava se v tej višjesodni argumentaciji veljavnost pravnega posla z njegovo iztožnostjo. Določilo §-a 1271. ne zahteva, da je položiti ali dati stavno ceno zaradi obstoja stave, nego le piše: stava le toliko zavezuje, kolikor cena ni samo obljubljena, nego tudi res dana ali položena bila; tožbe ni za zgol obljubljeno ceno. Kolikor je torej izgubitelj res stavne cene dal, zavezuje ga stava in cene ne more nazaj tirjati s kondikcijo „sine causa“. Vse jedno je, ali je stavo naprej dal ali pa šele pozneje, kó je bil izid stave uže odločen. Če bi bila protivna argumentacija prava, bilo bi tudi trditi, da je moči nazaj zahtevati tudi tisto, kar se je bilo dalo, ko je uže odločena bila stava, sklenjena, ne da bi bili obe stranki dali naprej ali položili pogojeno ceno; kajti brez teh dejanskih podstav bila bi potem stava neveljavna in dobitelj imel bi prejeta brez pravnega razloga. Arndts pa trdi, da dajatelj danega tudi pred odločbo stave ne more nazaj tirjati, nego le tedaj, kedar je odločeno, da je prejemnik stavo izgubil; kajti še le tedaj drži ta, kar je prejel, „sine causa“. Če pa bi bil on ceno dal zato, ker se je nadejal, da bode tudi druga stranka po dogovoru stavno ceno naprej položila, tedaj bi lahko, ker se mu ni izpolnila nadeja, tožil uže pred odločbo in sicer s kondikcijo „causa data, causa non secuta“, da mu mora prejemnik vrniti dano, kajti tožbe, da mora tudi on položiti cene, ni. Prav zaradi tega je v tem slučaji dajatelj upravičen, da tirja dano nazaj tudi po odločeni stavi, ker stavni posel, kateri naj bi obe stranki jednako vezal in zaradi katerega je dano bilo, ni bil navstal. Seveda, če naj bi oba taisto ceno položila, n. pr. vsoto denarja, in če jo jeden dá drugemu naprej, tu ne more biti namere, da naj to tudi drugi prvemu stori; to sem- in tjadajanje bi bilo smešno in nepotrebno.

(Konec prih.)

